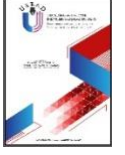

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi - International
Journal of Social Sciences Academy, Yıl 2, Year 2, Sayı 3, Issue 3,
Haziran 2020, June 2020.
e issn: 2687-2641

ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNDE VEFA

FIDELITY IN THE POEMS OF ASHIK VEYSEL

Seda GEDİK

Dr., Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı.
Doc., Research in the Turkish World, Department of Turkish Folklore.

gedik_seda@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-2345-6789

Makale bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 9 Mart / 9 March

Kabul Tarihi / Date Accepted: 2 Haziran / 2 Haziran

Yayın Tarihi / Date Published: 25 Haziran / 25 June

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Gedik, S. (2020). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Vefa. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2(3), 193-212.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Tarih boyunca âşıklar, şiirlerinde toplumsal ve bireysel konulara yer vermişlerdir. Bu konuların başında ise vefa kavramı gelmektedir. İnsanoğlu için sevdiklerinden vefa görmek oldukça önemlidir. Özellikle hayatı zorluklarla geçen ve siladan uzaklaşıp ekmek parası kazanmak zorunda olan âşıklar için sevdiklerinden vefa görmek, duygusal bir ihtiyaçtır. Sevdiklerinden ve dostlarından vefa gören insanlar için ayrılık bir nebze olsun katlanılır hale gelir. Vefasızlık görenler içinse bu durum oldukça zordur. Hayatı zorluklarla geçen ve birçok kez vefasızlık gören ve usta bir âşık olan Âşık Veysel de vefa duygusunun insanlar için çok önemli olduğunu, vefasızlıkla karşılaşmanın ise insana ağır geldiğini birçok şiirinde dile getirmiştir.

Bu çalışmanın amacı da âşıklık geleneği içerisinde yetişen ve hem döneminde hem de öldükten sonra önemli âşıklar arasında sayılan Âşık Veysel'in vefa konusunu işlediği şiirlerini örneklerle incelemektir. Ayrıca çalışmada, Âşık Veysel'in hayatı, sanatı ve şiirlerinde işlediği konuların bütünsel yaklaşımla ele alınmasından yola çıkılarak vefa temasına yer verdiği şiirleri detaylı bir şekilde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, âşıklık geleneği, vefa, vefasızlık

Abstract: Throughout history, lovers have featured social and individual issues in their poems. At the beginning of these issues is the concept of loyalty. It is very important for human beings to see loyalty from their loved ones. It is an emotional need to see loyalty from their loved ones, especially for lovers whose lives have been difficult and who have to get away from homeland and earn money. For people who are loyal to their loved ones and friends, separation becomes bearable even a little bit. For those who see disloyalty, this is very difficult. Ashik Veysel, a lover whose life has been through difficulties and who has seen disloyalty many times and who is a master lover, has also stated that the feeling of loyalty is very important for people and that the encounter with disloyalty is heavy for people in many poems.

The aim of this study is to examine the poems of Ashik Veysel, who grew up in the tradition of minstrelsy and who was considered among the important lovers both in his period and after his death, with examples of the subject of loyalty. In addition, in the study, Ashik Veysel's life, art and poems will be examined in detail by taking a holistic approach to the subjects he worked on.

Keywords: Ashik Veysel, the tradition of ashik, loyalty, infidelity

GİRİŞ

Yaşadıkları dönemi ve toplumsal konuları, çektikleri sıkıntıları, aşklarını, özlemlerini vb. anlatan âşıklar, geçmişten günümüze kadar

topluma ışık tutmuşlardır. "Âşıkların yazmış oldukları şiirler toplumun duygu ve düşüncesini yansıtmaları ve belirli bir ölçüde toplumu etkilemesi bakımından önemlidir" (Taşkaya ve Coşkun, 2009: 261). Âşıklar, yaşanan döneme ayna tutarken bunları dilden ve telden söyleyerek topluma büyük bir hizmette bulunurlar. "Âşık, bulunduğu toplumun sözcüsüdür. Âşıklık, geleneği, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, şiirin kalıcı ve etkileyici özelliğinden yararlanarak kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Âşık edebiyatı sözlü gelenekte yaşatılan bütün ürünlerle beslenir. Âşık şiirinin özünde bağlı bulunduğu kültüre ait örnek değerler ve ahlak anlayışı yatar" (Artun, 2019: 273). Bu nedenle âşıkların şiirleri incelenirken onların yaşadıkları olaylar, hayata bakış açıları vb. unsurlar da göz önüne alınmalıdır.

Âşık şiir geleneği içerisinde Âşık Veysel önemli bir yere sahiptir. Âşık Veysel, kendine has üslupla, engin hayal dünyasıyla gönülleri coşturan usta âşıkların başında gelir (Şimşek, 2016: 126). Veysel, şiirlerinde duygu ve düşüncelerini anlatmıştır "onun görmeyen gözünün yanında gören bir kalbi vardır" (Alptekin, 2004: 19). Sözlükte, "Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı" (TDK, 2011: 1987) şeklinde tanımlanan vefa da ekmek parası kazanmak amacıyla sılasından ve sevdiklerinden ayrılmak zorunda kalan Veysel'in şiirlerinde işlediği konuların başında gelmektedir. Bu çalışmanın amacı; âşıklık geleneği içerisinde yetişen ve hem döneminde hem de öldükten sonra önemli âşıklar arasında sayılan Âşık Veysel'in vefa konusunu işlediği şiirlerini incelemek ve Âşık Veysel'in hayatının, sanatının ve şiirlerinde işlediği konuların bütünsel yaklaşımıyla ele alınmasını sağlamaktır.

1. ÂŞIK VEYSEL'İN HAYATI

Asıl adı Veysel Şatıroğlu olan Âşık Veysel, 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde dünyaya gelir. Babası Ahmet Bey, annesi ise Gülizar Hanım'dır. Yedi yaşına girdiği yıl Sivas'ta salgın olan çiçek hastalığına yakalanır ve hastalık sonucunda sol gözünü kaybeder. Bir gün Veysel, inek sağarken babasının gelmesi üzerine aniden döner ve sağ gözüne öküzün boynuzu batması nedeniyle sağ gözünü de kaybeder.

Veysel, yirmi beş yaşındayken Esmâ adındaki bir kızla evlenir ve bu evlilikten iki kızı olur. Küçük kızları süt emerken boğulup ölür. Karısı, küçük kızları ölünce büyük kızlarını Veysel'e bırakarak yanlarındaki yardımcılarıyla kaçar. Henüz bir yaşlarında olan bu kız çocuğu da bir

süre sonra yaşamını yitirir. Bunun üzerine Veysel'i yeniden evlendirirler. Bu evlilikten biri ölmüş, iki oğlan ve dört kız olmak üzere yedi çocukları ve on sekiz torunları olur. Âşık Veysel, 21 Mart 1973 tarihinde hayatını kaybeder (Oğuzcan, 1991: 5-8; Binyazar, ty: 16).

2. ÂŞIK VEYSEL'İN ÂŞIKLIĞA BAŞLAMASI

Hem geçirdiği hastalık hem de kaza sonucu gözlerini kaybeden Âşık Veysel'in durumuna üzülen ailesi onun üzüntüsünü geçirmek ister. Bunun üzerine babası, Âşık Veysel'e avunması ve oyalanması amacıyla bir saz verir. Bulunduğu ortam gereği âşıklara ve âşıklık geleneğine aşına olan Veysel, çalıp söylemeye başlar. Babasının bostanlarını ekmek üzere gelen halk ozanı Çamşıhlı Ali, Veysel'in ilk ustası olur. O günden sonra Veysel, gerçek anlamda âşıklığa adım atar, duygu ve düşüncelerini sazıyla dile getirmeye başlar (Oğuzcan, 1991: 7; Binyazar, ty: 17).

3. ÂŞIK VEYSEL'İN SANATI

Zor bir hayat geçiren Âşık Veysel, şiirlerinde genellikle yaşadığı sıkıntıları anlatmıştır. Veysel için sazı, duygu ve düşüncelerini ifade etmenin ötesinde yol arkadaşı olmuştur. Âşık Veysel adını 1931 yılında Sivas'ta düzenlenen "Âşıklar Bayramı"nda duyurmuş ve bu yarışmada derece almıştır (Binyazar, ty: 19). Âşık Veysel'in tanınmasında Ahmet Kutsi Tecer önemli rol oynamıştır (Arısoy, 1985: 505). Ayrıca Veysel, 29 Ekim 1933 tarihinde, Cumhuriyet'in onuncu yıldönümünde, Ankara'ya gelip ilk şiirlerini burada söylemiştir. Âşıklığın yanı sıra Veysel, 1942-1944 yıllarında Arifiye ve Hasanoğlu'nda daha sonra da Çifteler (Eskişehir)'de Köy Enstitüleri'nde halk türküsü öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur (Oğuzcan, 1970: 146).

Başta usta malı şiirler söyleyen Âşık Veysel, daha sonraları kendi şiirlerini söylemeye başlamıştır. Âşık Veysel'in şiirlerinin birçoğu Ülkü dergisinde yayınlanmıştır. Bunun yanı sıra şairin "*Deyişler* (Ankara, 1944), *Sazımdan Sesler* (İstanbul, 1950), *Dostlar Beni Hatırlasın* (1970)" (Oğuzcan, 1971: 146) olmak üzere üç şiir kitabı bulunmaktadır.

Metin Erksan, 1952 yılında Âşık Veysel'in hayatını "Karanlık Dünya" ismiyle film yapmıştır (Bakiler, 1989: 20).

4. ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİ

Yetiştikleri ortam ve yaşadıkları olaylar, âşıkların hayata bakış açıları ve dolayısıyla şiirlerinde işledikleri konular üzerinde etkili

olmuştur. Bu nedenle bir âşığın şiirlerini incelemeyen önce onun yetiştiği ve şiirlerini icra ettiği ortamı bilmek önemlidir. Ancak bu sayede sağlıklı bir inceleme olanağı bulunmuş olunur. Âşık Veysel'in şiirleri incelendiğinde de yaşadığı olayların oldukça etkili olduğu görülmektedir. Veysel, şiirleriyle yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini vb. kısacası kendini anlatmıştır. Bunun için Âşık Veysel'in şiirlerini incelerken hayatından ve yaşadıklarından yola çıkılmalıdır.

Veysel'in adını duyuran ve kendisini şiir dünyasına kabul ettiren ilk şiiri "Atatürk Destanı"dır (Bakiler, 1989: 13). Ayrıca Veysel şiirlerinde; aile, aşk, toplumsal konular, ölüm, eğitim, vefa, dostluk, hayatın faniliği vb. konulara yer vermiştir.

Âşık Veysel şiirlerinde duru ve yalın bir Türkçe kullanmıştır. Bu nedenle de şiirleri halkın büyük bir kesimi tarafından benimsenmiştir. Veysel, şiirlerinde genellikle koşma, semai, varsağı ve destan nazım şekillerini kullanmıştır.

4.1. Âşık Veysel'in Şiirlerinde Vefa

Âşık Veysel'in incelenen yüz elli sekiz şiirinde vefa kavramına; "Kara Toprak, Dostlar Beni Hatırlasın, Sazıma, Kader, Dünya Geniş İdi Şimdi Daraldı, Kaldırsam Perdeyi Döksem Suçunu, Hayal Bana Yakın Yâr Bana Uzak, Ayrılık Günleri Geldi Dayandı, Sinemi Yakıyor Silanın Aşkı, Mektup Yâre Selamımı Ulaştı, Benden Selam Söylen Vefasız Yâre, Mecnun Gibi Dolanıyorum Çöllerde, Bir Ulu Kuş Olsam Uçsam Yürüsem, Şu Dünyaya Geldim Ne Oldu Kârım?, Anam" olmak üzere on beş şiirinde yer verdiği görülmüştür. Âşık Veysel şiirlerinde sılaya, sevdiğine, dostlarına, sazına, annesine vb. duyduğu vefayı dile getirerek vefayı değişik boyutlarıyla ele almıştır. Bu nedenle âşığın şiirlerini alt başlıklar halinde ele alarak inceleyebiliriz.

4.1.1. Anneye Vefa

Genel itibariyle, bir çocuğu doğuran, bakımını üstlenen veya kendi doğurmadığı bir çocuğa bakan kişi olarak tanımlanan anne kavramı Âşık Veysel'in hayatında da oldukça önemlidir. Anneler, ne olursa olsun her zaman çocuklarına kol kanat gerer ve onların hayattaki en büyük destekçisi olurlar. Zor bir hayat geçiren ve çeşitli talihsizlikler yaşayan Âşık Veysel'in de en büyük destekçisi annesi olmuştur. Veysel, annesinin kendisi için yaptıklarına duyduğu vefa duygusunu "Anam" adlı şiirde dile getirmektedir:

“Dokuz ay koynunda gezdirdi beni
Ne cefalar çekti ne etti Anam
Acı tatlı zahmetime katlandı
Uçurdu yuvadan yürüttü Anam

Anaların hakkı kolay ödenmez
Analara ne yakışmaz ne denmez
Kan uykudan gece kalkar gücenmez
Emzirdi salladı uyuttu Anam

Doğurdu beni Sivas ilinde
Sivralan Köyünde tarla yolunda
Azığı sırtında orak elinde
Taşlı tarlalarda avuttu Anam

Ben yürürdüm Anam bakar gülerdi
Huysuzluk edersem kalkar döverdi
Hemen kucaklayıp okşar severdi
Çirkin huylarımı soyuttu Anam

Çocuğudum Anam bana ders verdi
Okumamı çalışmamı ön gördü
Milletine bağlı ol da dur derdi
Vatan sevgisini giyitti Anam

Tükenmez borcum var Anama benim
Onun varlığından oldu bedenim
Kimi köylü kızı kimisi hanım
Ta ezel tarihte kayıtlı Anam

Veysel der kopar mı Analar bağı
Analar doğurmuş ağayı beyi
İşte budur sözlerimin gerçeği
Okuttu öğretti büyüttü Anam” (Oğuzcan, 1971: 211).

Veysel, bu şiirde annesinin kendisi için birçok zahmete katlandığını ve onun hakkını asla ödeyemeyeceğini vurgulamaktadır. Ayrıca Veysel, şiirde kendi annesine duyduğu vefa duygusunu dile getirirken tüm annelerin değerli olduğunu vurgulamaktadır.

4.1.2. Yâre Vefa

Sevdikleri insanlardan çeşitli nedenlerle ayrı kalmak zorunda olan bireyler, sevdiklerinin kendilerini beklemesini ve unutmamasını isterler. Bu sayede âşıklar sevdiklerinden gördükleri vefa sayesinde

ayrılık acısına katlanırlar. Âşık Veysel de ekmek parası kazanmak amacıyla sevdiğinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Veysel, sevdiğinin yollarını gözlediğini ve onun kendisi için ağladığını belirttiği "Sinemi Yakıyor Sılanın Aşkı" adlı şiirde hem sılaya olan özlemine hem de kendisinin yollarını bekleyen sevgilisine duyduğu vefayı dile getirmektedir:

"Sinemi yakıyor sılanın aşkı
Deli gönül farımadan yetişek
Mor çiçekli yaylaların çağıdır
Güller solup kurumadan yetişek

Kalkmış bizim elin dumanı karı
Nalbant Yaylası'nın geldi baharı
Türkmen güzelleri dönmeden geri
Göç yüklenip yürümeden yetişek

Günden güne artar gönlün yarası
Cennet olmuş o cennet'in merası
Germeç yaylaları Meydan Deresi
Boz dumanlar bürümeden yetişek

Dünya kurulalı yaşayan dağlar
Her tarafı zümrüt olur bu çağlar
Veysel'i hatırlar sevgilim ağlar
Gözyaşları kurumadan yetişek" (Oğuzcan, 1971: 114-115).

Bu şiirin özellikle son dizesinde Veysel, kendisini bekleyen sevgilisine kavuşmayı istediğini ve onu unutmadığını vurgulayarak ona gösterdiği vefa duygusunu dile getirmektedir.

Ayrıca Veysel sılada bıraktığı sevgilisini unutmadığını ve ona olan özlemine "Mektup Yâre Selamımı Ulaştır" adlı şiirinde belirtmektedir. Sevdiklerinden vefa görmek isteyen ve bunu şiirlerinde sıkça vurgulayan Âşık Veysel, kendisi de sevdiklerine karşı vefalı olmuştur. Bunu şiirinde şu şekilde ifade etmektedir:

"Al katip kalemi yaz bu selamı
Mektup yare selamımı ulaştır
Bir yar için terk eyledim sılamı
Mektup yare selamımı ulaştır
Şarkışla kazamdır Sivralan köyüm
Geçti ömrüm gurbet elde neyleyim

Gel diyorsa bu illerde durmayım
Mektup yâre selamımı ulaştır

Yardan ayrılalı yaralı sinemncjfnj
Gam ile kurulmuş temelim binam
Ağlar mı güler mi gör benim sunam
Mektup yâre selamımı ulaştır

Gider bu hasretlik yıla yetmez mi
İsmin tesbih ettim dile yetmez mi
Bülbülün feryadı güle yetmez mi
Mektup yâre selamımı ulaştır

Gönüle hasret göze yol yaman
Veysel'i söyletir bir kaşı keman
Mektup ile konuşalım bir zaman
Mektup yâre selamımı ulaştır" (Oğuzcan, 1971: 113).

Veysel şiirde, sevdiğini merak ettiğini ve onunla iletişimini mektupla sağladığını belirterek fiziksel olarak uzakta olsa da gönül bağıyla sevdiğine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca âşık, yâre gönül bağıyla bağlı olmanın önemine de vurgu yapmaktadır.

4.1.3. Toprağa Vefa

Ekmek parası kazanmak amacıyla doğup büyüdüğü yerlerden ayrılan âşıklar için vefa doldukça önemli bir duygudur. Hayatın zorluklarını gören ve birçok özveride bulunan âşıkları en çok üzen şey sevdiklerinden gördükleri vefasızlıktır. Âşık Veysel de sevdiklerinden vefasızlık gören âşıkların başında gelmektedir. Veysel, vefasızlığın en büyüğünü ilk eşi olan Esma'dan görmüştür. Esma'nın yanlarındaki yardımcılarıyla kaçarak onu ve kızlarını terk etmesi Veysel'i çok üzmüştür. Sevdiklerinden gördüğü vefasızlıktan sonra Veysel, bir bakıma toprağa sığınmış ve onunla teselli olmuştur. Âşık Veysel toprağı; sadık bir dost ve sevgili, bereket ve şifa kaynağı, insanın özü ve helal kazancın mekânı (Şenocak, 2017: 503-504) olarak nitelendirmiştir. Bunu âşığın "Kara Toprak" adlı şiirinde şu şekilde görmekteyiz:

"Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sadık yârim kara topraktır
Nice güzellere bağlandım kaldım

Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sadık yârim kara topraktır

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sadık yârim kara topraktır

Âdem'den bu deme neslim getirdi
Bana türlü türlü meyve getirdi
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sadık yârim kara topraktır

Karnın yardım kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sadık yârim kara topraktır

İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sadık yârim kara topraktır

Havaya bakarsam hava alırım
Toprağa bakarsam dua alırım
Topraktan ayrılısam nerde kalırım
Benim sadık yârim kara topraktır

Dileğin varsa iste Allah'tan
Almak için uzak gitme topraktan
Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan
Benim sadık yârim kara topraktır

Hakikat ararsan açık bir nokta
Allah kula yakın kul da Allah'a
Hakk'ın gizli hazinesi toprakta
Benim sadık yârim kara topraktır

Bütün kusurumuzu toprak gizliyor
Merhem çalıp yaralarım düzlüyor
Kolun açmış yollarımı gözlüyor
Benim sadık yârim kara topraktır

Her kim ki olursa bu sırra mazhar

Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i bağına basar
Benim sadık yârim kara topraktır" (Oğuzcan, 1971: 150-151).

Veysel, bu şiirinin ilk iki dördlüğünde dostlarının ve sevdiği kişilerin vefasızlıklarından yakınmaktadır. Emek ve değer verdiği kişilerden görmediği vefayı topraktan gördüğünü anlatarak vefa duygusunun kendisi için çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Şiirin bütününde iyi davranmamasına rağmen toprağın kendisine sadık kaldığını ve tüm istediklerini verdiğini belirterek toprağı "sadık yâre" benzeter. Bu bakımdan toprak Veysel için bir sığınak konumundadır (Binyazar, ty: 36).

Ayrıca Veysel şiirde toprağı; "*Her türlü isteğim topraktan aldım*" dizesiyle maddi, "*Hakk'ın gizli hazinesi toprakta*" dizesiyle de manevi hayatın gizlerine sahip bir varlık olarak ele almıştır. Bu bakımdan böyle değerli bir varlığın kendisine sadık olması ve vefalı davranması Veysel için oldukça önemlidir.

4.1.4. Dosta Vefa

Vefa sadece hayattayken beklenen bir kavram değildir. Her insan öldükten sonra da hatırlanmak yani vefa görmek ister. Âşık Veysel de öldükten sonra hatırlanmayı ve sevdiklerinin kendisine vefa göstermesini beklediğini "Dostlar Beni Hatırlasın" şiirinde dile getirmektedir:

"Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın
Düğün olur bayram gelir
Dostlar beni hatırlasın
Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın
Can bedenden ayrılacak
Tütmez baca, yanmaz ocak
Selam olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın
Ne gelsemdi, ne giderdim
Günden güne arttı derdim
Garip kalır yerim yurdum

Dostlar beni hatırlasın
Açar, solar türlü çiçek
Kimler gülmüş kim gülecek
Garip kalır yerim yurdum
Dostlar beni hatırlasın
Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın" (Oğuzcan, 1971: 150).

Her insan bir yerden ayrıldıktan veya öldükten sonra kalanların kendisini hatırlamasını yani vefa görmeyi ister. Hiçbir insan vefasızlık yaşamak istemez ve herkes vefasızlıktan kaçınır. Âşık Veysel de bu şiirinde, öldükten sonra dostlarının kendisini hatırlamasını istemektedir. Veysel, bedeninin bir gün bu dünyadan göçüp gideceğini ama adının baki kalmasını istediğini belirtir.

"Kaldırsam Perdeyi Döksem Suçunu" adlı şiirde de Veysel, vefaya verdiği önemi anlatmaktadır. Bunu şiirin şu dördlüğünde görmekteyiz:

"Dünyaya gelmemde maksat ne idi
Bir sadık dost bulup dem sürme idi
Arzum bir güler yüz gül mem idi
İstirapla dolu kedersin dünya" (Oğuzcan, 1970: 72).

Dördlükte Veysel, hayata gelme amacını dahi vefalı bir dost bulmaya bağlayarak vefanın kendisi için hayati önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bu bakımdan Âşık Veysel için vefa sadece hatırlanmak değil oldukça derin anlamı olan bir kavramdır.

4.1.5. Saza Vefa

Sazı, aşığın hem en yakın arkadaşı hem de âşıklık yolundaki yoldaşdır. Bu nedenle âşıklar, sazlarına çok önem verir ve onları dost olarak görürler. Vefaya çok önem veren Âşık Veysel "Sazıma" adlı şiirinde de sazından vefa görmek istediğini vurgulamaktadır. Veysel sazı "(...) bir arkadaşı, yoldaşı ve hâldaşı olarak bilir, ona âdeta bir canlı muamelesi yapardı" (Yardım, 2007: 40).

"Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı aşikâr etme
Lal olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi âh ü zâr etme

Gizli derdlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sana kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayâli hatır et beni unutma

Bahçede dut iken bilmezdin sazı
Bülbül konar mıydı dalına bâzı
Hangi kuştan aldın sen bu avâzı
Söyle doğrusunu gel inkâr etme

Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan mı aldın
Pençe vurup sarıl teli sızlatma

Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Giyin kara libas yaslan duvara
Yanımdan göğsünden açılır yara
Yâr gelmezse yaraların elletme

Sen petek misâli Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı

Ben babamı sen ustanı unutma" (Oğuzcan, 1971: 148).

Veysel, bu şiirinde sazıyla aralarında sıkı bir dostluk kurduklarını, mutluluklarını ve acılarını paylaştıklarını belirterek ondan kendisini unutmamasını istemektedir. Şiirin son dizesinde "*Ben babamı sen ustanı unutma*" dizesiyle de vefaya verdiği önemi tekrar vurgulamaktadır. Ayrıca Veysel, bu dizede sevdiklerinden vefa görmeyi dilerken kendisi de buna uyduğunu belirtir ve onu büyüten ve âşıklığa başlamasında yardımcı olan babasını unutmadığını söyler. Hayatı zorluklarla geçen ve ilk eşinin kendisini terk etmesi nedeniyle büyük üzüntü duyan Âşık Veysel için vefa önemli bir erdemdir. Veysel, aslında şiirlerinde vefa duygusunu dile getirerek insanların vefasız olmamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bakımdan onun şiirlerinde vefa bir duygu olmanın ötesinde yaşadıklarının kendisinde bıraktığı etkinin yansımasıdır.

4.1.6. Sılaya Vefa

Âşık Veysel "Ayrılık Günleri Geldi Dayandı" adlı şiirde, sıladan ayrılmak zorunda kaldığını belirterek sevdiklerinden kendisine dua

etmelerini ister. Sevdiklerinden vefa görmek ve sılada unutulmaktan çekinen Veysel, gurbette unutulmaktan korktuğunu belirtmektedir.

“Ayrılık günleri geldi dayandı
Eğlenip burada kalan elveda
Eridi cesedim yüreğim yandı
Sinem delik delik delen elveda

Gelin birer birer helallaşayım
Yol verin ki şu dağları aşayım
İstemezdim senden uzaklaşayım
Hasreti kalbime dolan elveda

Kalbimde kadimdir gurbet korkusu
Gitmiyor burnumdan sıla kokusu
Bir güzelin meftunuyum doğrusu
Beni bu sevdaya salan elveda

Karlar erir akar gider İodostan
Coşar gönlüm selam gelse o dosttan
Sen eyledin beni dillere destan
Çırpınıp saçların yolan elveda

Veysel'in derdinin yoktur ilacı
Gurbetin dertleri acıdır acı
Biz gidelim sizler olun duacı
Döküp gözyaşların silen elveda” (Oğuzcan, 1971: 114).

Veysel, bu şiirinde sıldan ayrılmayı istemediğini ama şartların bunu gerektirdiğini belirtir ve gurbete giden herkes gibi geride bıraktıklarından kendisine dua etmelerini ister.

4.2. Âşık Veysel'in Şiirlerinde Vefasızlık

Şiirlerinde vefanın önemine değinen ve vefa duygusunun kendisi için oldukça önemli olduğunu dile getiren Âşık Veysel, vefasızlık karşısında duyduğu rahatsızlığı ve üzüntüyü de yine şiirlerinde vurgulamaktadır. Veysel, sevdiklerine ve değer verdiği varlıklara vefa göstermekten çekinmezken bunun karşılığını görememek onu derinden üzer. Bu nedenle Âşık Veysel şiirlerinde yârin, insanların, dünyanın vb. vefasızlığından duyduğu üzüntüyü sıkça dile getirir.

4.2.1. Yârin Vefasızlığı

Her insan, sevdiği kişiden vefa görmeyi ve ondan sevgisine karşılık vermesini ister. Aksi durumlarda da sevgiliye sitem edip onun vefasız

olduğunu belirtir. "Hayal Bana Yakın Yâr Bana Uzak" adlı şiirde de Âşık Veysel sevdiğinin vefasızlığından yakınmaktadır:

"Hayal bana yakın yâr bana uzak
Sevdası başıma dolanır gitmez
Aşkına düşeli yar bana uzak
Yüz bin öğüt versen biri kâr etmez
Senin aşkın beni kıldı ürüsvay
Düşmüşüm peşinde koşarım hay hay
Kabul et kapında beni de kul say
Dost yoluna ölür âşık ar etmez
Ey beni bu derde giriftar eden
Eski muhabbeti kaldırdın neden
Gönül ister kavuşmayı ölmeden
Gül olmasa bülbül âh ü zâr etmez
Beni yakan yansın aşkın nârına
Gönül düştü bir zâlimin toruna
Bakmaz mısın bu Veysel'in zârına
Ah çeker ağlarım yâr elim yetmez" (Oğuzcan, 1970: 87).

Veysel, sevgilisinin aşkına karşılık vermediğinden yakındığı bu şiirinde sevdiğinin vefasızlığından dert yanarak sevdiğinin de kendisi gibi aşk ateşiyle yanmasını istemektedir. Âşık Veysel "Benden Selam Söylen Vefasız Yâre" adlı şiirde de yine sevgilisinin vefasızlığından yakınmaktadır. İnsanı, sevdiği kişiden gördüğü vefasızlık çok üzer, hayatı vefasızlıklarla geçen Veysel de bunu şiirinde şu şekilde dile getirmektedir:

"Benden selam söylen vefasız yâre
Gurbet benim olsun sıla kendine.
Çekilmedik derdimizi bölüşek
Yadı ben alayım sıla kendine.
Dökek derdimizi ölçek bölüşek
Ne el bize ne biz ele karışak
Felek bize gül demez ki gülüşek
Cefa benim olsun çile kendine..
Çektiğim cefalar yar senden geldi
Bana bu sitemler kar senden geldi
Başımdaki duman kar senden geldi
Ben kara bağlayım ala kendine..

Evvelden hastadır yaralı gönlüm
Sevdayı mahbuba ereli gönlüm
Aşkın gömleğine gireli gönlüm
Hicranı Veysel'den n'ola kendine" (Oğuzcan, 1971: 120).

Veysel'in yârin vefasızlığından yakındığı bir diğer şiiri ise "Mecnun Gibi Dolanıyorum Çöllerde" adlı şiiridir. Veysel bu şiirinde sevdiği yanında olmadığına dünya malının bile kendisi için değeri olmadığını belirtmektedir:

"Mecnun gibi dolanıyorum çöllerde
Hayal beni yeldiriyor yel gibi
Ah çeker ağlarım gurbet ellerde
Durmaz akar gözüm yaşı sel gibi
Bir güzelin mecnunuyum ezelden
Veremem telkini gelmiyor elden
Yandım ateşine can u gönülden
Görmesem günlerim uzar yıl gibi
Hesapsız haftalar yıllar geçiyor
Evvel benim idi şimdi kaçıyor
Varıp düşmanlara derdin açıyor
Beni görüp saklanıyor el gibi
Zincirsiz kösteksiz bağladı beni
Tatlı diliyle eğledi beni
Yurdumdan yuvamdan eyledi beni
Yarsız dünya malı bana pul gibi
Aşkın beni deryalara daldırdı
Bazı ağlatır da bazı güldürür
İster azat eyler ister öldürür
Sefil Veysel kapısında kul gibi" (Oğuzcan, 1971: 121).

Ayrıca Veysel, şiirde yârin kendisine el gibi uzak durmasından ve yabancılaşmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir. Şiirde geçen "*İster azat eyler ister öldürür*" dizesiyle de Veysel, sevdiği kişinin kendisini çaresiz bir duruma soktuğundan ve kaderinin ona bağlı olduğundan bahsetmektedir.

4.2.2. Dostun Vefasızlığı

İnsanı en çok yaralayan şey sevdiği insanlardan gördüğü vefasızlıktır. Gönül umduğu kişilerden yardım ve iyilik bekler, beklediği

yardım ve iyilik gelmediğinde ise çok kırılır. Âşık Veysel de dostlarından gördüğü vefasızlığı vurgulayarak bu duruma çok üzüldüğünü belirtir. Veysel "Kader" adlı şiirindeki şu dörtlükte dostlarından gördüğü vefasızlığı dile getirmiştir:

"Nice zehir içtim dost eli ile
Kafa çatlak gözü perdeli ile
Kırk üç yıl eğlendim bir deli ile
Tükenmez derdim var sanma bu kadar" (Oğuzcan, 1970: 53).

Sadık dost sahibi olmanın önemini şiirlerinde dile getiren Veysel, dörtlükte dostlarının kendisine yaptığı kötülükleri dahi görmezden geldiğini vurgulayarak dostluğa verdiği önemi bir kez daha belirtmektedir.

4.2.3. Evladın Vefasızlığı

Anne ve babalar, evlatları uğruna her zorluğu göze alır ve gerektiğinde onlar için canlarını dahi feda etmekten kaçınmazlar. Bunun karşılığında ise evlatlarından hayırlı ve vefalı olmalarını beklerler. Bazen ise ebeveynlerin bu istekleri karşılıksız çıkar ve ebeveynler çocuklarından bekledikleri vefayı ve hayrı göremez. Âşık Veysel de evlatların da vefasız olabileceğini dile getirdiği "Dünya Geniş İdi Şimdi Daraldı" adlı şiirinde insanın evlatlarından dahi vefa beklememesi gerektiğini, herkesin vefasız olduğunu belirtmektedir:

"Evlattan uşaktan fayda bekleme
Binde bir bulunur o da tekleme
Cahil insan gül ise de koklama
Ayvası turuncu nar belli değil
Ne oğluna güven ne de kızına
Doğru söylen kulak vermez sözüne
Yalvar yakar getiremem izine
İçimde bir ateş kor belli değil
Bu kahpe dünyanın sonu vefasız
Beş günlük ömrünü geçir kavgasız
Diyorlar Veysel'e sersem kafasız
Başımda duman var kar belli değil" (Oğuzcan, 1970: 70).

Veysel, şiirde evlatların çoğunun vefasız olduğunu hayırlı evlatların nadir görüleceğini vurgulamaktadır. Ayrıca âşık, şiirde cahil insandan, yaşamın sonunun belirsizliğinden, doğru sözlerin dikkate alınmamasından da dert yanmaktadır.

4.2.4. Dünyanın ve İnsanların Vefasızlığı

Âşık Veysel, tüm insanları kucaklayan ve her daim birlik ve beraberliğin önemine ve gerekliliğine vurgu yapan bir âşıktır. Bu nedenle insanların birbirlerine kendisi gibi yaklaşmasını ister ve şiirlerinde de bunu sıkça dile getirir. Âşık Veysel "*insanı bir bütün olarak ele alıp insanlık değeri yaratabilme çabası içindedir*" (Bulut ve Gündüz, 2005: 13). İnsanlara sevgiyle yaklaşan ama umduğu karşılığı bulamayan Veysel, insanların vefasızlığından şikâyet eder. Âşığın "Bir Ulu Kuş Olsam Uçsam Yürüsem" adlı şiiri de bunlardan biridir ve Âşık Veysel bu şiirde insanlara güvenilmeyeceğini vurgulamaktadır:

"Bir ulu kuş olsam uçsam yürüsem
O zaman gönlüme yoldaş olurum
Sakin olsam bu sevdadan farısam
Balsız kovan gibi bomboş olurum

İyisi bu sevda devam eylesin
Aşıka gerekmez arı neylesin
Herkes ne söylerse bana söylesin
İşitmez anlamaz bir baş olurum

Beni türlü renge bandırdın yârim
Günbegün artıyor ahü efkârım
Kalmadı mecalim yoktur kararım
Ne zaman yüz yüze buluş olurum

Tahammül et Veysel sen bu hicrana
Açma derdlerini gez yana yana
Zemanede emniyet yok insana
Düşünür bu hale bir hoş olurum" (Oğuzcan, 1971: 122).

Veysel için insanlara güvenememek oldukça büyük bir derttir çünkü o "*İnsanları birlik ve beraberliğe çağıran ve hepsinden önemlisi bölücülüğü ve ayrımcılığı en büyük düşman olarak kabul eden, son asrın unutulmayan ismi*"dir (Şimşek, 2016: 18). Böyle birlik ve beraberlik düşüncesini savunan ve insanların hepsine kucak açan biri için de insanlara güvenememek ve onlardan vefasızlık görmek oldukça üzücüdür. Veysel, bu durumun kendisinde yarattığı olumsuz ruh halini şiirde belirtmektedir.

Şiirlerinde yaşadığı sıkıntıları sık sık dile getiren Âşık Veysel "Şu Dünyaya Geldim Ne Oldu Kârım" adlı şiirinde de kimseden yardım görmediğini ve kendisinden başka kimseden medet beklememesi

gerektiğini belirterek dünyanın vefasızlığından duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir:

“Şu dünyaya geldim ne oldu karım
Geçirdim günümü gaflet içinde
Geldi güz ayları erdi baharım
Geçirdim günümü gaflet içinde
Ne bir bilgin olup ileri gördüm
Ben bir Mecnun olup Leyla'yı sordum
Ne bir doğru yoldan hedefe vardım
Geçirdim günümü gaflet içinde
Gezdim dere tepe niceler gibi
Yağmurlu karanlık geceler gibi
Bir gemi deryada bocalar gibi
Geçirdim günümü gaflet içinde
Veysel ne ararsan kendinde ara
Nice varlık verilmiştir kullara
Çalışıp yaklaşan hakiki yâre
Geçirir gününü sadet içinde” (Oğuzcan, 1971: 226).

Fedakârlık, birlik ve beraberlik, biz bilinci, feragat, diğerkâmlık, milli bilinç vb. değerleri (Kurtoğlu, 2017: 104) şiirlerinde ele alan ve bu bakış açısıyla insanlara yaklaşan Âşık Veysel bunun tersi durumlarla karşılaştığında duyduğu üzüntüyü şiirde açık bir şekilde ortaya koymuştur.

SONUÇ

Çalışmamızda Âşık Veysel'in yüz elli sekiz şiirinin içerik özellikleri incelendiğinde Veysel'in şiirlerinde hem toplumsal konuları hem de yaşadığı sıkıntıları anlattığı görülmektedir. Veysel, özellikle hayata bakış açısını, duygu ve düşüncelerini şiirlerine yansıtmıştır. Onun şiirleri hayatına ayna tutmaktadır. Âşık Veysel'in iyi bir âşık olmasının temeli; âşıklık geleneği içerisinde yetişmesi ve halkın duygu ve düşüncelerini dile getirmesidir. Kendisi de şiirlerinde yaşadıklarını anlattığını hem röportajlarda hem de eserlerinde belirtmiştir.

Hayatı zorluklar içerisinde geçen Âşık Veysel'in şiirleri bir bakıma onun duygu ve düşüncelerine tercüman olmuştur. Şiirlerinde birçok konuya yer veren Veysel, özellikle on beş şiirinde vefanın kendisi için oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Hayatında birçok kez çeşitli şekillerde vefasızlık gören Veysel için vefa duygusu diğer duyguların

üzerindedir. O, herkeste ve her şeyde vefayı aramış ve herkesin vefalı olması gerektiğini belirtmiştir. Öyle ki, sazından dahi kendisine vefalı olmasını istemiştir.

Veysel şiirlerinde anneye, yâre, toprağa, insanlara, sazına vb. duyduğu vefayı dile getirirken; evladın, insanların, dünyanın ve yârin vefasızlığından duyduğu üzüntüyü belirtmiştir. O şiirlerinde vefayı bir bütün olarak ele alıp değerlendirmiştir. Ona göre vefa kendisinden iyilik ve değer görülen herkese karşı duyulmalı ve karşılıklı olmalıdır.

Sonuç olarak, vefa duygusu Âşık Veysel'in hayata, insanlara ve olaylara bakış açısında önemli bir kriter olmuştur. Bu nedenle şiirlerinde, sevdiklerinden vefa görmeyi arzuladığını vurgularken vefasızlığın ise insanlarda açtığı yaralara dikkat çekmiştir.

KAYNAKÇA

Alptekin, A. B. (2004). *Âşık Veysel Türküz Türkü Çağırırız*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Arısoy, M. S. (1985). *Türk Halk Şiiri Antolojisi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Artun, E. (2019). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı (Edebiyat Tarihi / Metinler)*. Adana: Karahan Kitabevi.

Bakiler, B. Y. (1989). *Âşık Veysel*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 1102.

Binyazar, A. (?). *Uzun İnce Bir Yolda Âşık Veysel (Hayatı, Sanatı, Eserleri Üzerine Bir İnceleme)*. İstanbul: Tel Yayınları.

Bulut, M. H. & Gündüz, M. (2005). Âşık Veysel'in Türkülerinin Çok Boyutlu İçerik Çözümlemesi. *Folklor Edebiyat Yayınları, Folklor Edebiyat 14(44)*, 1-16.

Büyük Türkçe Sözlük (2011). Ankara: TDK Yayınları.

Kurtoğlu, F. S. (2017). Âşık Veysel'in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açısından Okumak. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 83*, 101-123.

Oğuzcan, Ü. Y. (1970). *Dostlar Beni Hatırlasın*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Oğuzcan, Ü. Y. (1971). *Şairlerin Seçtikleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Şenocak, E. (2017). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Toprak Ana. *Turkish Studies 12/21*, 503-518.

Şimşek, E. (2016). Âşık Veysel'in Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* 9, 117-126.

Taşkaya, S. M. & Coşkun, İ. (2009). Âşık Feymâni'nin Şiirlerinde Eğitim ve Eğitim Unsurları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 25, 259-278.

Yardım, M. N. (2007). *Tarihimizin Gülüyüzü*. İstanbul: Çağrı Yayınları.